

щото тукъ поради прѣдния мекъ съгласенъ звукъ, който се е слѣлъ съ мекия елементъ на ятовия звукъ, т се е чувало като а, а гдѣто е било слѣдъ йота, то заедно съ него се е произнасяло **я**. За това старитѣ писатели пишѣтъ **я-мъ** но **об-ѣ-дъ**, **мож-а-хъ** но **плет-ѣ-хъ** и пр. (§ 24. 3). Най-сетнѣ въ тоя въпросъ трѣбва да се вземе въ внимание и самото название **ятъ**, както и това, че и въ кирилскитѣ паметници често се пише **ѣ** вм. **я**, като нпр. **коѣ** сир. **кома**, род. пад. **ѣрѣ** сир. **ѣрихъ**; род. пад. **коѣ** вм. **кома**. Въ тие и подобни случаи (най-често слѣдъ л, р, и) звукътъ **я** трѣбва да се е чувалъ нѣщо по-близу до е сир. на срѣдата между е и а, та е приличалъ на ятовия звукъ, поради което въ писанѣто неволно сж замѣнявали **я** чрѣзъ **ѣ**. По-неже произношението на **ѣ** е било близу и до чисто а, за това въ глаголическитѣ паметници поѣкога вм. **а** се срѣща писано **ѣ** (а) нпр. **ѣръѣ** сиречъ **крама** вм. **крма**. И въ старитѣ ни кирилски паметници, особено отъ II. периодъ, често се срѣща писано **я**—а вм. **ѣ**: **лѣ** нота, **мѣ** къ, **дрѣ** ко, **зѣ** ло, **ѣ** на, **ѣ** локаннѣ и пр.

Въ началото на думитѣ **ѣ** не се пише, защото се произнася, кога застѣпя по-старо **е**, като **я**, а кога застѣпя **о**, като **и**.

§ 16. **ѣ** и **ь** сж най-забѣлѣжителни между старобългарскитѣ самогласни. Тѣ не се изговаряли толкова чисто, както другитѣ самогласни, а по-тъмно, поради което се наричатъ **тъмни самогласни**.

ѣ се е изговаряло като тъмно о (пригответи си устата за **и**, а изговори **о**).

ь се изговаряло като тъмно **е** (пригответи си устата за **и**, а изговори **е**).

Забѣлѣжка. Поради тази особеностъ на гласежа си **ѣ** и **ь** се наричатъ още съ не до тамъ сходно име „полугласни“.

Въ IX. столѣтие и двата ера сж образували еричка всегдѣ, гдѣто се срѣщатъ писани въ старитѣ паметници, а именно било въ срѣдата било въ края на думитѣ. Че ероветѣ сж образували еричка и че сж носили

чинъ, се наричатъ спирантни звуковѣ, които сж различни пакъ споредъ това, 1) дали е издихътъ гласенъ или безгласенъ и 2) на кое мѣсто се стѣснила устната празнина. Ако е издихътъ гласенъ — образуватъ се звучни спиранти нпр. **з**, **ж**; ако е издихътъ безгласенъ — беззвучни спиранти нпр. **с**, **ш**¹⁾. Ако е станѣло стѣснението при забитѣ, спирантниѣ зв. се наричатъ **збни**: нпр. **з**, **с**; ако при небнето — **небни** нпр. **ж**, **ш** и пр. Експлозивнитѣ не трайтъ по-дълго отъ единъ мигъ — моментъ, и за това се наричатъ още и мигновени, до като спирантниѣ трайтъ и по дълго, та се наричатъ и трайни. Експлозивнитѣ и спирантниѣ се наричатъ за разлика отъ сонорнитѣ съ едно име **шумкави** или **шумливи**, защото тѣ въ сжщностъ издаватъ не звукъ (тонъ), а шумъ.

Всичкиѣ звукове, които наричаме самогласни, сж чисти звучни (сонорни) звукове. Чисти звучни сж и съгласнитѣ звук. **м**, **н**, **л**, **р**. При **м** и **н** гласниятъ издихъ, като дохожда до устнитѣ и забитѣ и ги намира стиснати, върща се назадъ и минува прѣзъ носовата празнина, поради което тие звукове се наричатъ **носови** (nasales); при **л** и **р** гъркляновиятъ гласъ се измѣнява освѣнъ резонаторно още и поради дѣйствието на езика, който особено при **р** трепереенецъ участвува. За това тѣзи звукове се наричатъ **езични** (linguales).

Издихътъ минува прѣзъ носа, когато му е пѣтятъ прѣпрѣченъ да излѣзе прѣзъ устата, както става при **м** и **н**. Когато издихътъ минува само прѣзъ устата, тогава мъжецътъ се издига и не допуска на издиха да влѣзе въ носовия каналъ. Ако мъже-

¹⁾ Кой звукъ има въ себе си гъркляновъ гласъ и кой не, сир. кой е звученъ и кой беззвученъ, може най-лесно да се опита, като се затиснѣтъ ушитѣ съ пѣрстъ и въ това врѣме се произнася нпр. **зззз** и **сссс** **д-д-д** и **т-т-т**, и пр.